

Az oktatáskutatás módszertana

James H. McMillan és Sally Schumacher műve, a Research in Education az oktatáskutatás módszertanának átfogó kézikönyve.

Célja könnyen érthető: a technikai problémák helyett a koncepcionális kérdésekre fókuszáló, könnyen érthető és részletes leírást adni az oktatással kapcsolatos témák kutatásáról. A szerzők külön jelentőséget tulajdonítanak a kvantitatív módszerek alapos kifejtése mellett a kvalitatív kutatások részletes bemutatásának is. A jelenlegi, hetedik, átdolgozott kiadás naprakész információkat ad azokról az új lehetőségekről, melyeket az információs technika fejlődése és az internet nyújt a kutatás számára, és kibővítve tárgyalja a kvantitatív és kvalitatív szemléletet ötvöző új és egyre népszerűbb módszereket.

Az első szerző több, mint harminc éve foglalkozik oktatáskutatással, számos könyvet publikált a témában, és jelenleg a Virginia Commonwealth University Oktatási Alapismeretek tanszékének vezetője. Szemléletében fontos szerepe van a pszichológiának: már doktori értekezését is oktatáspszichológiából írta, és azóta is több oktatáslélektani kérdésekkel foglalkozó cikket és könyvet jelentetett meg. A másodszerző szintén a Virginia Commonwealth Universityn oktatáskutató.

A kötet öt nagyobb részre tagolható: az általános áttekintést nyújtó első fejezeteket a kvantitatív, a kvalitatív, majd a kevert stratégiák bemutatása követi, végül a könyvet néhány speciális módszer tárgyalása zárja.

Az első nagyobb részben a szerzők az oktatáskutatás jelentőségének bemutatása után röviden ismertetik a kutatások főbb designjait, funkcionális csoportosítását és korlátait. Már ezekben a bevezető fejezetekben megjelenik a könyv egyik legfőbb erőssége: a kutatási kérdés színvonalának és elsődlegességének hangsúlyozása.

A bevezető rész a szakirodalmi keresés és bemutatás áttekintésével zárul. Ez a fejezet az egész könyv egyik legértékesebb része, mert olyasmint tudhatunk meg belőle, amit a korábban kiadott kutatás-

módszertani kötetekben hiába keresnénk: naprakész és nagyon alapos összefoglalót arról, hogy a 2010-es évek első felében milyen lehetőségeink vannak, amikor témánkkal kapcsolatban más kutatásokról szeretnénk olvasni. Megtudhatjuk például, hogyan használjuk a különböző online szinonimaszótárakat a keresőszavak bővítéséhez, milyen adatbázisokkal hogyan érdemes dolgozni, és melyik forráskezelő és -nyilvántartó programokkal könnyíthetjük meg saját magunk számára a bibliográfia elkészítését. Hosszas és részletes útmutatást kapunk az internetes keresésről is, így a keresőoldalakról, a metakeresők-ről és a témakatalógusokról. Bár a leírás erősen specifikus az oktatással kapcsolatos adatbázisokra és keresőkre, ez a fejezet minden társadalomkutató számára hasznos és érdekes lehet.

A kötet közel felét kitevő második nagy egysége a kvantitatív kutatások módszertanával foglalkozik. Aprólékosan bemutatja a kvantitatív kutatási folyamat minden egyes lépését: a mintavételt, a kvantitatív kutatási designokat, az adatfelvételi eljárásokat, a validitás kérdését és a statisztikai elemzéseket. Az érvényesség ismertetése érdekes és részletes, a mintavételi eljárások leírásánál pedig pozitívum, hogy a szerzők kitérnek az olyan kérdésekre is,

mint a válaszadók motivációja, a válaszok szükséges variabilitása és az önkéntes részvétel torzító hatása.

A könyv leggyengébb pontja a statisztikai elemzések bemutatása. Furcsa módon a leíró statisztikát a szerzők még az adatfelvételtől és a kutatási designokról szóló fejezetek előtt ismertetik, majd csak körülbelül száz oldallal később térnek rá a matematikai statisztikára. A leíró statisztika tárgyalása érthető, de a matematikai statisztikai számítások bemutatása már problematikus. Egyrészt meg sem említi a statisztikai elemző programokat (például az SPSS-t), hanem azt sugallja, mint ha még mindig szignifikancia-táblázatok segítségével végeznénk a számításokat. Másrészt – miközben bizonyos bonyolult elemzéseket és nemparaméteres eljárásokat valószínűleg feleslegesen is részletezve mutat be – az egyszerűbb próbák ismertetésénél nem tér ki az előfeltételekre és azok tesztelésére. Végül található a fejezetben tárgyi tévedéseket is, mint amilyen például a páros mintás t-próba szemléltetéseként említett vizsgálat, mely szerint a kék szemű gyerekek szignifikánsan jobb teljesítményt nyújtanak az olvasást mérő feladatban, mint a barna szeműek. A kék és barna szeműek összehasonlítása nyilvánvalóan nem páros, hanem független mintás tesztelést igényel, arról nem is beszélve, hogy a kötetben máshol is előforduló bórszín és szemszín alapján történő elemzések nem túlzottan szerencsések.

A kvalitatív kutatások a többi kutatásmódszertani könyvhöz hasonlóan lényegesen kisebb súlyt kapnak, mint a kvantitatív módszerek. A viszonylagos rövidség ellenére ezek a fejezetek megfelelően bemutatják az egyes stratégiákat (például esettanulmány, etnográfiai kutatások, „Grounded Theory”, stb.), a különböző adatgyűjtési módszereket és azokat az etikai és módszertani nehézségeket, melyek az anonimitást gyakran lehetetlenné tevő kvalitatív kutatásokban felmerülnek. A kötet jó összefoglalót ad arról, hogy milyen eltérő – többé vagy kevésbé objektív – szemléletben dolgozhatjuk fel a nyert információkat, és az olvasó naprakész

leírást találhat azokról az adatfeldolgozó programokról is, melyek segítik az adatok jelentésteli mintázattá alakítását.

A negyedik rész a kevert (kvantitatív és kvalitatív) módszerrel készült kutatásokat ismerteti röviden. Bemutatja, hogy mely esetekben érdemes ilyen kutatásokat végezni, ezeknek milyen lépései vannak, és milyen hasznos információkat nyerhetünk a kvantitatív és kvalitatív adatok együttes elemzéséből. Ugyanakkor nem tárgyalja ezeknek a vizsgálatoknak a legfontosabb nehézségét, nevezetesen a kvantitatív és kvalitatív forrásokból származó információk eltéréseinek okait, és a kutató teendőjét azokban az esetekben, amikor a két megközelítésből kapott adatok egymásnak ellentmondanak.

Az ötödik nagyobb részben különleges kutatási módszerekről kapunk összefoglalókat: koncepcióelemzésről, történeti kutatásról, megvalósult projektek értékeléséről és akciókutatásról. Ezekben a fejezetekben a szerzők építenek arra, amit a megelőző részekben olvashattunk, és bemutatnak olyan, speciális kérdések megválaszolására alkalmas egyéb módszereket, melyekkel kiegészíthetjük általános eszköztárunkat.

A függelékben részletes útmutatót találhatunk arról, hogyan kell kutatási tervet és kutatási beszámolót írni, és utolsóként helyet kapott egy olyan rész is, mely a statisztikai képletek használatát ismerteti. Ez utóbbinál ismét elcsodálkozhatunk azon, hogy miért nem valamilyen adatelemző programot mutatnak be a szerzők ahelyett, hogy a statisztika tankönyvbe illő példákat részleteznének a különböző próbák kiszámolásáról.

A könyv összességében jól érthető és alapos, az elméleti ismereteket kiegészítő cikkrészletek, az interneten elérhető interaktív felület és a szemléltető ábrák a sokszor nehezen befogadható anyagot változatosabbá teszik. Nagy előnye, hogy receptkönyvszerű előírások helyett hangsúlyozza a kutató kritikus gondolkodásának jelentőségét a kutatások lebonyolításában és értelmezésében: a szabályok követése mellett a kételkedést, az esetek egyediségének figyelembevételét és a

realitáshoz való alkalmazkodást ajánlja. A tanári kézikönyvnek, a tesztbanknak és a kötetben található feladatoknak köszönhetően használható tankönyvnek, de kézikönyvként olyanoknak is javasolható, akik részletes és naprakész leírást szeretnének kapni az oktatáskutatás módszertani kérdéseiről.

McMillan, J. H. és Schumacher, S. (2010): *Research in Education. Evidence-Based Inquiry*. 7th Edition (International Edition). Pearson Education, Inc., New Jersey. xiv + 511 oldal.

Józan Anna

ELTE Pszichológiai Doktori Iskola
ELTE Klinikai Pszichológia
és Addiktológia Tanszék

SZABÓNÉ KÁRMÁN JUDIT

A magyarországi roma/cigány értelmiség historiográfiája, helyzete, mentális állapota

A kötet témája a magyarországi roma/cigány értelmiség historiográfiája, a hazai cigányság oktatásának története, kiegészítve a mai diplomások körében végzett empirikus kutatással.

A könyv a 17. századtól – az első roma/cigány írástudók megjelenésétől kezdve – napjainkig mutatja be a legnagyobb létszámú hazai kisebbség értelmiségének kialakulását, artikulálódását, szerveződését, kapcsolatát a többségi értelmiséggel. E téma eddig sem a hazai értelmiségkutatásokban, sem pedig a cigánykutatásokban nem szerepelt, ezért hézagpótló mind a szakma, mind a laikus közönség körében. A szorosan vett roma/cigány történet mellett az Olvasó áttekintheti a magyar értelmiség fejlődésének historiográfiáját is, hisz a szerző szándéka az volt, hogy azzal párhuzamban, a hasonlóságokat és különbségeket feltárva, a kapcsolódási pontokat megkeresve mutassa be a cigányság oktatás- és értelmiségtörténetét.

Az értekezés másik névuma a kutató közel száz hazai roma/cigány diplomás körében végzett vizsgálata, melyben a motivációkon, életút-elemzéseken túl mentálhigiénés kutatásokat is végzett. E megközelítés – társadalmi mobilitás és mentális állapot összekapcsolása – társadalomkutatási szempontból is újszerű a cigánykutatások történetében.

A könyv olvasmányos, s a kutatási téma mellett átfogó képet ad a hazai cigány népesség helyzetéről, különböző csoportjairól, a nők, gyermekek sorsáról, a roma/cigány identitás kérdéseiről is.

ISBN 978 963 693 441 5
244 oldal, B/5, kartonált
3400 Ft

